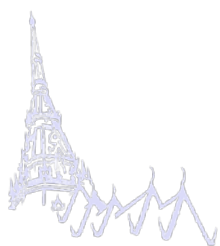

การอนุวัติวัฒนธรรมของอนัมนิกายในประเทศไทย

The Implement Cut Ture of Ānamnikāya in Thailand

พระศราวุธ จันทนะ

Phra Sarawut Jantana

วัดอุภัยภาติการาม (ชำปอกง) คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย

Wat Upaipatikaram (Sampokong), Anam Nikaya of Thailand, Thailand

Email: sarawut.jan52011@gmail.com

Received February 20, 2022; Revised March 3, 2022; Accepted June 14, 2022

บทคัดย่อ

อนัมนิกาย เป็นนิกายย่อยของนิกายมหายานในประเทศไทย ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากคณะสงฆ์จากประเทศเวียดนาม ได้อพยพเข้ามาเพื่อลี้ภัยสงครามในสมัยกรุงธนบุรี โดยการอาราธนาจากพุทธศาสนิกชนชาวเวียดนามที่ได้อพยพเข้ามาก่อน วัฒนธรรมดั้งเดิมของคณะสงฆ์อนัมนิกายในช่วงแรก มีการปฏิบัติเช่นเดียวกับพระพุทธรูปมหายานในประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม เป็นต้น แต่เนื่องจากต้องพลัดพรากจากถิ่นที่อยู่เดิม เข้ามาสู่ประเทศไทยอันเป็นประเทศแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งในช่วงต้นพุทธศาสนิกชนคนไทย แต่เดิมไม่เคยคุ้นชินมาก่อน ทำให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นบ้างในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น วัฒนธรรม การปฏิบัติ รวมทั้งพิธีกรรมต่าง ๆ จึงต้องมีการอนุวัติ หรือปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรมของประเทศไทย จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า วัฒนธรรม การปฏิบัติ รวมทั้งพิธีกรรมดั้งเดิมของอนัมนิกายเป็นเช่นไร วัฒนธรรม การปฏิบัติ รวมทั้งพิธีกรรม ที่ได้รับการปรับเปลี่ยน หรืออนุวัติเป็นเช่นไร และมีแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลง หรืออนุวัติต่อไปอีกหรือไม่อย่างไร บทความนี้จึงต้องการนำเสนอการอนุวัติวัฒนธรรมของอนัมนิกายในประเทศไทยเพื่อตอบคำถามข้างต้น

คำสำคัญ: มหายาน; อนัมนิกาย; วัฒนธรรม

Abstract

Ānamnikāya was a sub-sect of the Mahāyana sect in Thailand. It was beginning with the Saṅgha from Vietnam had immigrated to stay asylum in the Thonburi period. Buddhamāyaka Vietnam in Thailand invited them come in. The traditional culture of the first sect of Ānamnikāya is practiced like Mahāyana Buddhism in other countries such as China, Korea, Japan, and Vietnam. Due to having to be separated from their original residence entered Thailand as a country of Theravada Buddhism. At the beginning, Thai Buddhists were never

familiar before, Causing some misunderstandings. Therefore, the practice culture, including various rituals, must be adjusted to suit the culture of Thailand. It is an interesting point that the culture, practices and rituals What is the origin of the Ānam sect? What is culture, including rituals That had been modified? And is likely to change or advance further or not? This article would like to present the implement culture of Ānamnikāya in Thailand to answer the above question.

Keywords: Mahāyana; Ānamnikāya; Culture

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่มีอายุยาวนานนับพันปี ซึ่งผ่านกาลเวลามายาวนาน จึงเคยประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งจากบุคคลในศาสนา และบุคคลนอกศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาได้มีการประยุกต์สิ่งต่าง ๆ จนเป็นต้นเหตุให้เกิดนิกายขึ้นมามากมาย เพื่อให้พระพุทธศาสนาหลุดพ้นจากปัญหาเหล่านั้น โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเถรวาท (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562) ในอดีตพระพุทธศาสนาเถรวาทเคยรุ่งเรืองในแผ่นดินไทยมาก่อน โดยมีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมากมายในโบราณสถานต่าง ๆ ของอาณาจักรขอม และอาณาจักรศรีวิชัย โดยหลักฐานสำคัญคือเจดีย์พระธาตุไชยา รูปสลักหรือรูปเคารพของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (พริยะ ไกรฤกษ์, 2533) เป็นต้น หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาเถรวาทก็ได้เสื่อมไปในช่วง พุทธศตวรรษที่ 18 เหลือเพียงความเชื่อเพียงบางส่วนเท่านั้น (สุพรรณิ ประสงค์, 2562) ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี เชื้อพระวงศ์อนัม (เวียดนาม) นามว่า องเชียงซุน ได้พาคนเวียดนามบางส่วนลี้ภัยกบฏที่เมืองเว้ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และได้มีศรัทธาสถาปนาวัดมหายานแบบเวียดนามขึ้นในประเทศไทย คือ วัดทิพย์วารีวิหาร (□ □ □) และวัดมงคลสมาคม (□ □ □) พร้อมทั้งได้นิมนต์พระภิกษุจากเวียดนามมาจำพรรษาเพื่อประกอบศาสนกิจทางมหายาน (วัดอุภัยราชบำรุง, 2543) และได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาอนัมมิกายในประเทศไทย

วัฒนธรรมดั้งเดิมของอนัมมิกาย

อนัมมิกายเป็นเพียงชื่อเรียกคณะสงฆ์มหายานที่มาจากเวียดนามเข้ามาในประเทศไทย เพียงเพื่อไม่ให้เป็นการสับสนกับคณะสงฆ์ที่มาจากประเทศจีน ที่เรียกว่า จีนิกาย แต่ความเป็นจริงแล้ว ทั้งอนัมมิกาย และจีนิกายต่างนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งสิ้น ดังนั้น วัฒนธรรมดั้งเดิมของอนัมมิกายจึงเป็นแบบมหายาน เช่นเดียวกับในต่างประเทศ ดังนี้

1. ความเป็นอยู่

พระสงฆ์อนัมมิกายเดิมที่มีกิจวัตรประจำวันเหมือนวัดมหายานในต่างประเทศ เช่น การขบฉัน มีการฉันภัตตาหารเจ ฉ้น 3 มื้อ และบิณฑบาตเพียงวันสำคัญเท่านั้น เป็นต้น มีการปฏิบัติธรรมแบบฉาน หรือ เซ็น (□) เนื่องจากอนัมมิกายมีบูรพาจารย์สืบทอดมาจากพระโพธิธรรม ดาตหม่าโต้วซือ (□ □ □ □)

ในอนันนิกายมีสองสาย คือ สายหลินจี ล้อมเต (□ □ □) ปัจจุบันสืบทอดมาถึงรุ่นที่ 43 และสายเฉาตง ต่าวต่อง (□ □ □) ปัจจุบันสืบทอดมาถึงรุ่นที่ 64 ซึ่งการนับรุ่นเช่นนี้ เป็นธรรมเนียมที่สำคัญมากในมหายาน เมื่อได้เข้ามาสู่ร่มกาสาฬพัสตร์แล้ว ถือว่าได้ตัดขาดจากวงศ์ตระกูลเดิม และเข้ามาสู่ตระกูลแห่งองค์พระศรีศากยมุนีพุทธเจ้า หรือทิดกามิวนีเฝ็ก (□ □ □ □ □) ดังนั้น พระสงฆ์มหายานจึงมีแซ่เดียวกัน คือ ศากยะ ทิด (□) และตามด้วยฉายาที่พระอุปัชฌาย์ตั้งให้ตามลำดับรุ่น เช่น ทิดเพือกเตื่อง (□ □ □) เป็นต้น ซึ่งในแต่ละสายจะมีการเทียบรุ่นเพียงในสายเท่านั้น และจะไม่มี การเทียบรุ่นแบบข้ามสาย

2. การครองผ้า

การครองผ้าของพระมหายาน ได้มีการแบ่งตามชั้นพรชา และสมณศักดิ์ไว้ เช่น จีวรสีแดง ใช้สำหรับพระภิกษุ 10 พรชาขึ้นไป เจ้าอาวาสใช้ชุดสีเหลือง และจีวรสีเหลือง ห่วงและตะขोजีวรที่เป็นรูปไม้ญวรีอ้อ (□ □) ใช้สำหรับพระผู้ใหญ่ เนื่องจากเป็นเครื่องสูงซึ่งในอดีตรับพระราชทานจากฮ่องเต้จีน มีการใส่รองเท้าหุ้มส้น ใส่ถุงเท้า และสวมหมวก ซึ่งหมวกเองก็สามารถแบ่งพรชากาลของพระสงฆ์มหายานได้เช่นกัน นอกจากนี้ การครองผ้ายังมีการแบ่งตามพิธีกรรมได้อีกด้วย เช่น พิธีทิ้งกระจาด หรือ ชิโกโผ้วโต่ว (□ □ □ □) ไท่ก่า (เจ้าพิธี) มักมีการครองผ้าหลากสี เช่น เหลือง-แดง แดง-ทอง ม่วง-ดำ เป็นต้น และยังมีการปักลายที่สวยงามอีกด้วย หมวกในพิธีทิ้งกระจาด หรือวัชรมาลา (□ □ □) ก็มีหลายสีเช่นกัน เช่น เหลือง แดง น้ำเงิน ม่วง เป็นต้น และยังมีการปักลายที่สวยงามอีกด้วย (องสังฆรักษ์จักรพันธ์ เกียนเหว่, 2565) การครองผ้าปกติ หรือชุดปกติ มีการใส่เสื้อ กางเกง สำหรับพระจะมีเสื้ออ้าวกั๋ง เพื่อบ่งบอกสถานะเพิ่มหนึ่งตัว การออกไปทำกิจนอกวัด จะสวมอ้าวโหว่ หรือเสื้อยาวคลุมข้อเท้า 1 ตัว ทับด้านนอกไว้ จึงสามารถออกนอกวัดได้ (คณะสงฆ์อนันนิกายแห่งประเทศไทย, 2537)

3. พิธีกรรม

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในมหายานอนันนิกายมีพิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ บ่งบอกถึงความเป็นมหายานต่าง ๆ ดังนี้

1. บูชาดาวนพเคราะห์ บ้ายโต่ว

พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ บ้ายโต่ว (□ □) เป็นพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 พระองค์ ที่ประกอบไปด้วย พระพุทธเจ้า 7 พระองค์ คือ พระวิชัยโลกมจรพุทธะ พระศรีรัตนโลกประภาโมขิตวรพุทธะ พระเวปุลลรัตนโลกวรรณสิทธิพุทธะ พระโศกโลกวิชัยมงคลพุทธะ พระวิสุทธิอาศรมโลกเวปุลลปรัชญาวิภาคพุทธะ พระธรรมมติธรรมสาครจรโลกโมโนพุทธะ พระเวปุลลจันทรโลกโกสัสชโวฑูรย์พุทธะ ได้นิรมานกายเป็นดาวนพเคราะห์ทั้ง 7 คือ พระอาทิตย์เทวา พระจันทร์เทวา พระอังคารเทวา พระพุธเทวา พระพฤหัสบดีเทวา พระศุกร์เทวา และพระเสาร์เทวา พระโพธิสัตว์อีก 2 พระองค์ คือ พระศรีสุขโลกปัทมอรธอลังการโพธิสัตว์ และพระศรีเวปุลลสังสารโลกสุขอิศวรโพธิสัตว์ ได้นิรมานกายเป็นดาวนพเคราะห์อีก 2 คือ พระราหูเทวา และพระเกศเทวา เพื่อบริหารธาตุทั้ง 5 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และทอง ให้สมดุลกัน (Wikipedia, 2565) ให้ช่วยปกป้องคุ้มครองรักษาให้พุทธศาสนิกชนมีความสุขตลอดในปีนั้น ๆ คัมภีร์ที่ใช้สวดหรือสาธยาย คือ บ้ายโต่วกีน (□ □ □) โดยในเนื้อหาเป็นการถวายพระพรพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ พระสังฆราช รวมทั้งพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้อยู่เย็นเป็นสุข มีชัยชนะยิ่งยงนาน ข้าวปลาธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

และฝนตกต้องตามฤดูกาล พืธิดังกล่าว มักจัดขึ้นในช่วงวันขึ้นปีใหม่จีน หรือตรุษจีน คือวันที่ 1 เดือน 1 ตามจันทรคติจีน เป็นเวลา 1 เดือน และมักมีการจัดขึ้นในช่วงเทศกาลกินเจ เดือน 9 ซึ่งเป็นพิธีเกี่ยวกับการบูชาดาวนพเคราะห์อีกด้วย

2. ทิ้งกระจาด โผโด่เจิงเต้โกโหัน

พิธีทิ้งกระจาด (องใบฎีกาสิริชัย เหว่คั่น, 2560) โผโด่เจิงเต้โกโหัน (□ □ □ □ □ □) ซิโกโผวโด้ว (□ □ □ □) หรือเทศกาลอุลลัมพะนะ (□ □ □ □) พิธีนี้จัดเพื่อเซ่นไหว้ดวงวิญญาณไร้ญาติ ทั้ง 36 จำพวก ที่ได้รับการปลดปล่อยจากนรกขุมมีสาระสำคัญของการทิ้งกระจาด คือ การแจกทานข้าวสารอาหารแห้ง แก่ผู้ยากไร้ และเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนั้นให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติทั้งหลายให้ไปจุติยังแดนสุขาวดี เบื้องทิศตะวันตก แห่งองค์พระอมิตาภพุทธเจ้า

ในพระสูตรฝ่ายมหายาน โยคะตันตระอักษิณชาลุมุขเปรตพลีโยคกรรม หรือพระสูตรว่าด้วยพิธี เทกระจาด มีใจความกล่าวว่า สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้า (พระศากยมนีพุทธเจ้า) ทรงประทับ ณ วัดนิโครธาราม ในเมืองกรุงกบิลพัสดุ์ ขณะนั้น พระอานนท์ พุทธอนุชา ทรงปลีกวิเวกไปเข้าฌานสมาบัติในป่า ขณะที่กำลัง ฌานอยู่นั้น มีเปรตตนหนึ่ง สภาพน่าเกลียดร่างกายดำ ผอมแห้ง ในปากมีไฟพลูโผล่อยู่ตลอดเวลา ได้กล่าว กับพระอานนท์ว่า “หากพระคุณเจ้าไม่กระทำการกุศลอุทิศให้กับเหล่าฝูงเปรต แลคนยากคนจนทั้งหลาย อีก 3 วัน พระคุณเจ้าจักถึงกาลมรณภาพ” พระอานนท์พุทธอนุชาทรงหวาดกลัวอย่างยิ่ง จึงกลับไปวัดนิโครธาราม แล้วได้ทรงถามพระผู้มีพระภาคถึงเรื่องที่เกิดขึ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงตอบกลับพระอานนท์ผู้เป็นพุทธ อนุชาว่า “อย่าทรงหวาดกลัวไปเลยหนา เปรตตนนั้นไม่ใช่ใครอื่นใด ที่แท้ คือ พระอวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิม) ที่ทรงนิรมานกายให้พระอานนท์ทรงมาบอกเรื่องนี้ เพราะว่า สมัยก่อนนั้น เรา ตถาคตเคยเป็น ศิษย์ของสำนักพระอวโลกิเตศวร ซึ่งพระองค์ทรงเคยสอนมหาธารณิมนตร์แก่เรา อันเรานำมาใช้โปรดเหล่า สรรพสัตว์และเพื่อโปรดเหล่าเปรต ซึ่งเป็นมหากุศลอันใหญ่ยิ่ง บัดนี้ เราตถาคต จักแสดงเหล่าธารณิมนตร์ ให้แก่เธอเพื่อใช้โปรดสัตว์” โดยในที่สุดแห่งพระสูตรเป็นบทอุทิศกุศลจากการประกอบพิธีพลีกรรม มีการผูก เป็นสโลกไว้อย่างไพเราะว่า

ภาษาจีน	คำอ่าน	คำแปล
□ □ □ □ □ □ □	ที่ถืกก้องตึกทุ้งหั้น	การบำเพ็ญกุศลเปรตพลีอันประเสริฐนี้
□ □ □ □ □ □ □	โยเบียนทั้งเพื่อยกยาโฮยเฮื่อง	ขอปริมาณะซึ่งกุศลสำเร็จไม่มีประมาณ
□ □ □ □ □ □ □ (□ □)	โผเหวียนกล้อมหนิดจื่อโกโหัน (จั้งซัน)	จงแผ่ไปแก่เหล่าวิญญาณไร้ญาติผู้หลงจมอยู่ ในวัฏสงสาร (สรรพสัตว์)
□ □ □ □ □ □ □	ต็อกหยางโยเหลื่องกวางเฟิกซัก	จงไปอุปัชฌาย์พระอมิตาภพุทธเกษตรโดยพลัน
□ □ □ □ □ □ □	ชีฟางตามเท้อตเตียตผู้	(ขอนอบน้อมแด่)พระพุทธเจ้าในตรีกาลทั้ง ทิศทิศ

ภาษาจีน	คำอ่าน	คำแปล
□ □ □ □ □ □ □	ยังทุโผเหี้ยนกวางตือต่าย	(ขอนอบน้อมแด่)พระมัญชุศรี, พระสมันตภัทร, พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์
□ □ □ □ □ □ □	จื่อโตนโป้ตักมาฮาตัก	(ขอนอบน้อมแด่)ปวงพระโพธิสัตว์มหาสัตว์
□ □ □ □ □ □ □	มาฮาปัตทยาบาลาหมิก	(ขอนอบน้อมแด่)มหาปรัชญาปารมิตา

ตารางที่ 1 แสดงภาษาจีน คำอ่าน และคำแปล สโลกอุทิศกุศลจากการประกอบพิธีปลีกรรม

พิธีทั้งกระเจดไทยทาน ช่วงเทศกาลเริ่มจัดขึ้นในช่วงวันที่ 1 เดือน 7 ตามจันทรคติจีน เป็นเวลา 1 เดือน และมีการจัดนอกเทศกาลบ้างตามความเหมาะสม

3. กินเจ

พิธีกินเจ หรือเทศกาลกินเจ ก้าววงเซ่งฮ้อย (□ □ □ □) ซึ่งจัดขึ้นในบางวัด หรือพุทธศาสนิกชนมักเดินทางมานิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ เพื่อเดินทางไปประกอบพิธีให้ตลอดเก้าวัน ในพิธีกินเจนี้ เป็นการจัดขึ้นเพื่อถือศีล รักษาความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ เพื่อบูชาดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 (□ □ □ □) คือ พระอาทิตย์เทวา พระจันทร์เทวา พระอังคารเทวา พระพุธเทวา พระพฤหัสบดีเทวา พระศุกร์เทวา พระเสาร์เทวา พระราหูเทวา และพระเกศเทวา ที่เป็นนิรมาณกายของพระพุทธเจ้า 7 พระองค์ และพระโพธิสัตว์อีก 2 พระองค์ พิธีกรรมในช่วงเทศกาลกินเจจะเป็นการรวมทุกพิธีกรรมข้างต้นไว้ และมีการให้ทานบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เช่น การแจกทาน ปลอยสัตว์ เป็นต้น พิธีกินเจมักจัดขึ้นในวันที่ 1 – 9 ในเดือน 9 ตามจันทรคติจีน

การปฏิบัติตัวสำหรับพุทธศาสนิกชนในการกินเจ คือ

- 1) สวมชุดสีขาว เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความสะอาดบริสุทธิ์
- 2) ไม่รับประทานอาหารที่มีเนื้อสัตว์ และส่วนผสมวัตถุดิบที่มาจากสัตว์ รวมทั้งนม น้ำผึ้ง ไข่ เจลาติน คอลลาเจน เพื่อเป็นการไม่เบียดเบียน เนื่องจากการรับประทานเนื้อสัตว์ หรือประกอบอาหารที่มาจากเนื้อสัตว์รวมทั้งวัตถุดิบที่มาจากสัตว์ ถือเป็นการเบียดเบียนสัตว์ เพราะการประกอบอาหารได้ต้องทำการฆ่า ทรมาน หรือทารุณกรรมสัตว์ ถึงแม้ไม่ได้กระทำด้วยตนเองก็ตาม แต่ก็ถือว่ามีส่วนให้การสนับสนุนการเบียดเบียนสัตว์ด้วย ดังนั้น การถือศีลกินเจจึงไม่รับประทานอาหารที่มีส่วนผสมของเนื้อสัตว์ และวัตถุดิบที่มาจากสัตว์

- 3) ไม่รับประทานผักที่มีกลิ่นฉุน เช่น กระเทียม หัวหอม กุยช่าย ใบยาสูบ เนื่องจากผักที่มีกลิ่นฉุนจะทำให้เกิดอารมณ์ทางเพศและเป็นพิษต่อร่างกาย

- 4) รักษาศีลอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นศีล 5 ศีล 8 เป็นต้น

- 5) ให้ทานแก่เหล่าสรรพสัตว์ผู้ตกทุกข์ได้ยากทั้งหลาย

6) ร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเจ คือ พิธีทางพระพุทธศาสนาเพื่ออบรมจิตใจไม่ให้ฝักใฝ่ในกิเลสทั้งหลาย พร้อมทั้งเจริญสมาธิภาวนาตามพระภิกษุ สามเณรเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการภาวนาและปฏิบัติต่อไป (สามเณรคงศักดิ์ ชันธิวิชัย, 2541) การกินเจนั้น ถือเป็นการสร้างบุญในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วย

4. บรรพชาอุปสมบท

ในทางพระพุทธศาสนาหายานในประเทศไทย ทั้งอนัมนิกายและจีนิกาย (องสรภารมธรรส (บัวเอ็ง), 2502) ต่างมีการสืบทอดศาสนทายาทโดยการบรรพชาสามเณร และอุปสมบทพระภิกษุ เช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยใช้คัมภีร์การบรรพชาอุปสมบทในแบบมหายาน มีการถามตอบ เช่นเดียวกันกับเถรวาท และมีการกล่าวตาม แต่กลุบุตรทั้งหลายที่เข้าบรรพชาอุปสมบท ต้องปลงผมและไว้ปอยผมไว้กลางศีรษะ 1 หย่อม เพื่อให้พระอุปัชฌาย์ได้ถามด้วยความตอนหนึ่งในคัมภีร์ว่า ดูก่อนสิลบุตร เกศาจากปอยหนึ่งอันเป็นปอยสุดท้าย ณ เบื้องอุตมังก์ของเธอ เรียกว่า “จุฬา” นี้ นับแต่เบื่องกาลอันไม่ปรากฏเขตมาแล้วเป็นปัจจัยให้เธอสร้างเสมอกุศล กิเลส กรรมต่าง ๆ เธอจึงไม่สามารถล่วงพ้นจากวัฏสงสารไปได้ บัดนี้เธอปรารถนาที่จะล่วงพ้นจากโอฆกันดารดังกล่าว เราจักเป็นผู้ปลงจุฬาอันนี้เธอพึงสละได้ไหม ? และในพระพุทธศาสนาหายานมีการมอบไม้ชักขระ โดยมีความตอนหนึ่งในคัมภีร์ว่า ดูก่อนพุทธบุตร ไม่นี่ภาษาอินเดียเรียกว่า ไม้ “ชักขระ” โดยอรรถว่า เป็นไม้แห่งปัญญา เมื่อเธอเที่ยวบิณฑบาตถือไม้นี้อยู่ พึงสั่นไม้นี้ขึ้นให้ปรากฏเสียงเพื่อรักษาตนให้พ้นอันตราย มีสุนัขดุ เป็นต้น เรามอบแก่เธอ ณ บัดนี้ เธอพียงน้อมรับไว้โมโหพารไม้ชักขระนี้ เป็นมูลแห่งคุณธรรม และญาณจริยาทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติตามธรรมมานุธรรมะปฏิบัติย่อมบรรลุถึงฝั่งแห่งปัญญาโดยแท้

5. กงเต็ก

พิธีกงเต็ก (□ □) (พระสหพน เพื่อกตั้ง และคณะ, 2558) เป็นการบุญกุศลตามลัทธิพิธีในพระพุทธศาสนาหายานเพื่ออุทิศกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ เพื่อจะได้ไปเสวยทิพย์สุขในแดนสุขาวดีพุทธเกษตรแห่งองค์พระอมิตาพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีของบุตร หลาน ญาติ มิตร โดยมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์เหลียง แห่งประเทศจีน โดยพระเจ้าเหลียงบูตี้ได้ขอให้ช่วยทำพิธีเพื่ออุทิศบุญกุศลให้กับพระนางฮีสี่ฮองเฮาพระมเหสีที่ได้ล่วงลับไป เพื่อให้รอดพ้นจากความทุกข์ทรมานจากกรรมที่เคยกระทำไว้ในพระพุทธศาสนาในอบายภูมิ พิธีดังกล่าว จัดขึ้นเป็นเวลาหลายวัน เมื่อเสร็จพิธีแล้ว พระนางฮีสี่ฮองเฮาได้มาเข้าฝันพระสวามี และว่าตนนั้น ได้พ้นจากทุกข์ภัยดังกล่าวแล้ว และจึงเป็นแบบอย่างปฏิบัติกันต่อ ๆ มาจนทุกวันนี้ การทำพิธีกงเต็ก จะจัดขึ้นเป็นเวลา 7 วัน ตั้งแต่วันที่ล่วงลับ ต่อจากนั้น ทำบุญทุก 7 วัน จนครบ 7 ครั้ง จึงจะเสร็จสมบูรณ์ โดยในแห่งพิธีกรรม คือ การนำดวงวิญญาณข้ามสะพานโศกสงสาร หรือสะพานวัฏสงสาร เพื่อไปกราบนมัสการขอโหสิกรรมต่อคุณพระศรีพระรัตนตรัย และยังมีการประกอบพิธีไทยทานทั้งกระเจาดเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ และผู้ล่วงลับอีกด้วย นอกจากนั้น พิธีกงเต็กยังมีพิธีต่าง ๆ ที่ให้บุตรหลานได้แสดงถึงความกตัญญูตเวทีต่อผู้ล่วงลับเป็นครั้งสุดท้าย เช่น การอาบน้ำดวงวิญญาณ การขมากรรมต่อแม่น้ำพระแม่คงคา เพื่อขอโหสิกรรมที่มารดาได้นำผ้าเปื้อนสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ไปซัก เป็นต้น

4. คัมภีร์

คัมภีร์ของคณะสงฆ์อนัมนิกายเป็นคัมภีร์พระสูตรของพระพุทธศาสนาหายานที่สำคัญหลายคัมภีร์ เช่น พระสูตรกมธารณีสสูตร สุขาวตียุทธสูตร สัทธรรมปุณฑริกสูตร และพระสูตรอื่น ๆ อีกมากมาย และคัมภีร์เหล่านั้นเป็นคัมภีร์ภาษาจีน ที่เรียกว่า ฟา หรือ ฟ๊าบ (□) เนื่องจากในอดีตประเทศเวียดนามบางส่วน เคยเป็นของประเทศจีนมาก่อน จึงได้รับอิทธิพลด้านภาษา วัฒนธรรม และศาสนาจากประเทศจีน เช่น พระพุทธศาสนาหายาน เต๋า และขงจื้อ เป็นต้น ดังนั้น ตัวอักษรทั้งหมดของเวียดนาม จึงเป็นอักษรภาษาจีนที่เรียกว่า จื่อญอ (□ □) และอ่านเป็นสำเนียงเวียดนาม (Wikipedia, 2565) เช่น

อักษรจีน	คำอ่าน (พินอิน)	คำอ่านภาษาเวียดนามอักษรไทย
□	Yī	ยี้ก
□	Èr	หยี่
□	Sān	ตาม
□	Sì	สี่
□	Wǔ	หงู
□	Liù	หลุก
□	Qī	เท็ก
□	Fú	เฟ็ก
□	Fǎ	ฟ๊าบ
□	Sēng	ตั้ง

ตารางที่ 2 แสดงภาษาจีน พินอิน(จีนกลาง) และคำอ่านภาษาไทย(เสียงเวียดนามโบราณ)

ดังนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาเวียดนาม ที่ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงกรุงธนบุรี ที่มีชื่อเรียกในภายหลังว่า อนัมนิกาย จึงได้รับอิทธิพลดังกล่าวมาด้วย การใช้ภาษาจีนและเวียดนามในการศึกษาพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นกรปฏิบัติตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก พระวินัยปิฎก จุฬวรรค ขุททกวรรค ว่า “เราอนุญาตให้เรียนพุทธวจนะด้วยภาษาของตน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) วิ.จุ. (ไทย) 7/285/71.

อนุวัตวัฒนธรรมอนัมนิกาย

เนื่องจากพระพุทธศาสนาหายานอนัมนิกาย ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ในภายหลังประเทศไทย และเวียดนามได้เกิดข้อพิพาทขึ้นบ่อยครั้ง ดังเช่นในจังหวัดนครพนมบิดาของข้าพเจ้าได้เล่าให้ฟังว่า ในวัยเด็ก กลุ่มวัยรุ่นได้มีการยกพวกไปตีแกว (“แกว” เป็นคำที่คนไทยใช้เรียกกลุ่มชนชาติญวน หรือเวียดนามในเชิงเหยียดหยาม ดังเช่นที่คนไทยเรียกชนชาติจีนว่า “เจ๊ก” เป็นต้น) ด้วยความไม่พอใจผสมกับความคึกคะนอง อันมีผลพวงมาจากสงครามเวียดนามขึ้นบ่อยครั้งในอดีต (วิษณุ จันทนะ, 2563) การไปมาหาสู่ระหว่างพระพุทธศาสนาหายานอนัมนิกายกับประเทศต้นกำเนิด จึงต้องหยุดชะงัก รวมทั้งวัฒนธรรมของประเทศไทยอันเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ไม่คุ้นชินกับพระพุทธศาสนาแบบมหายาน และโดยเฉพาะ พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย มีความต้องการทำบุญกับวัดมหายานอนัมนิกายในรูปแบบวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนั้น คณะสงฆ์อนัมนิกายจึงมีความจำเป็นต้องทำการอนุวัติ ปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศไทย ดังนี้

1. ความเป็นอยู่

ความเป็นอยู่ของคณะสงฆ์อนัมนิกาย ในภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ตามแบบคณะสงฆ์เถรวาทขึ้นมากมาย เช่น วิกาลโภชนา หรือการไม่ฉันข้าวเย็น เปลี่ยนจากการฉันเจ เป็นการฉันมังสะหรือเนื้อสัตว์แทน มีการบิณฑบาตในทุกเช้า และการใช้ชื่อ อดีตพระสงฆ์อนัมนิกายใช้แซ่ ทิด (□) และฉายาตามลำดับรุ่น เป็นชื่อ เช่น ทิดเพือกเตี๋ย (□ □ □) เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ทางราชการให้ใช้ชื่อสกุลแบบฆราวาส โดยชั้นแรกใช้คำว่า “อง” เป็นคำใช้เรียกพระราชวงศ์เวียดนามหน้า เช่น องศราวู เพือกเตี๋ย และได้เปลี่ยนคำนำหน้าเป็นคำว่า “พระ” ตามธรรมเนียมพระสงฆ์ไทยเป็น พระศราวู เพือกเตี๋ย เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นแบบคณะสงฆ์ไทย โดยมีพระสังฆราชไทยเป็นประมุข และมีเจ้าคณะใหญ่เป็นหัวหน้าคณะ ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ให้การอุปถัมภ์คณะสงฆ์อนัมนิกายอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน (คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ร่วมกับคณะศิษยานุศิษย์, 2544) ได้สถาปนาสมณศักดิ์ พระราชาคณะ ตั้งแต่เทียบพระราชาคณะชั้นธรรมพิเศษที่ พระมหาคณานัมนิธรรมปัญญาวิตร สำหรับเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย เทียบพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระคณานัมนิธรรมเมธาจารย์ สำหรับรองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย เทียบพระราชาคณะชั้นราชที่ พระคณานัมนิธรรมวิธานาจารย์ และพระคณานัมนิธรรมวุฒาจารย์ สำหรับผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายขวา-ซ้าย เทียบพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระสมณานันธีรอาจารย์ และพระบริหารอนัมนิพรต สำหรับปลัดขวา-ซ้าย ตลอดจนพระครูสัญญาบัตรตั้งแต่ต้องสรภามณูรุต และองสุตบถวร สำหรับรองปลัดขวา-ซ้าย องค์กรพจนสุนทร และองพจนกรโกศล สำหรับผู้ช่วยปลัดขวา-ซ้าย นอกจากนี้ ยังมีการสถาปนาพระครูสัญญาบัตรเพิ่มขึ้นภายหลังอีก 4 ตำแหน่ง คือ องอนนตสรภัญญ์ องอนนตสรนาท องสรภานอนัมนิพนธ์ และองสุตบถอนัมนิบริหาร พร้อมทั้งฐานานุกรมของพระราชาคณะแต่ละชั้นอีกด้วย ด้วยเหตุนั้น พระเจ้าอยู่หัวทุกรัชกาลยังพระราชทานวโรกาสให้คณะสงฆ์อนัมนิกายได้เข้าถวายอดิเรก เป็นภาษาบาลี และเจริญ

พระพุทธรูป ๓ หน้าประตูทางเข้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามในพระบรมมหาราชวังเป็นประจำทุกปี

2. การครองผ้า

การครองผ้าของคณะสงฆ์อนัมนิกาย (วัดอุภัยราชบำรุง, 2543) ในอดีตมีเพียงเสื้อ กางเกง และอ้าวกั้น การออกไปทำกิจนอกวัด จะสวมอ้าวโหว่ หรือเสื้อยาวคลุมข้อเท้า 1 ตัว ทับด้านนอก และได้เปลี่ยนจากการสวมอ้าวโหว่ เป็นการพาดจีวรเฉียงบ่าแทน พร้อมทั้งเปลี่ยนสีผ้าครองเป็นสีเหลืองเพียงสีเดียว ไม่ใช่ต่างสีแบบแต่ก่อน ไม่สวมรองเท้าหุ้มส้น ไม่สวมถุงเท้า และเหลือการสวมหมวก หรือหมวก ไว้ในบางพิธีกรรมเท่านั้น เช่น พิธีทิ้งกระจาด เป็นต้น

3. พิธีกรรม

พิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกายบางอย่างมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นของไทย เช่น การสวดมาติกา สวดระดับปกรณ์ ทอดผ้าป่า กรานกฐิน ซึ่งโบราณจารย์ในอดีตเคยกล่าวไว้ว่า จริงแล้ว มหายานมีคำสอนเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ไว้แล้วในพระไตรปิฎก แต่เพียงไม่นิยมใช้กันในต่างประเทศ (คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ร่วมกับคณะศิษยานุศิษย์, 2544) และมีการอาราธนาศีลก่อนทำพิธีต่าง ๆ โดยมีการสวดในภาษาเวียดนาม และพิธีกรรมดั้งเดิมที่มี เช่น บูชาดาวนพเคราะห์ ทิ้งกระจาด กินเจ การบรรพชาอุปสมบท กงเต็ก ได้มีการปรับเปลี่ยนในบางอย่างเช่น มีการอาราธนาศีล และขัดบทชุมนุมเทวดาเป็นภาษาเวียดนามก่อน และโดยเฉพาะพิธีกงเต็ก ที่คณะสงฆ์อนัมนิกายได้รับพระราชทานวโรกาสให้ทำพิธี กงเต็กหลวง ขึ้นในพระบรมมหาราชวังเป็นครั้งแรก ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ในพระงานพระศพของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี (พระคณานัมนัสมณจารย์ (โผเรียน เป้า), 2535) เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้กะทัดรัด โดยการตัดตอนในส่วนที่สำคัญรองลงมา เหลือไว้เพียงสิ่งที่สำคัญจริง ๆ รวมทั้งพิธีทิ้งกระจาดเอง ก็ได้รับการปรับเปลี่ยนในลักษณะเดียวกันด้วย (องปัลลธธรรมปัญญาวิวัตร (ธีระยุทธ เกี้ยนคาย), 2563) เนื่องจากพิธีในวังได้มีการจำกัดเวลา และพิธีการไว้อย่างเคร่งครัด จนเป็นพิธีในแบบฉบับของอนัมนิกายเอง โดยที่ไม่เหมือนกับจีนิกายในหลายขั้นตอน

มหายานมีการเข้าพรรษา ในวันที่ 16 เดือน 3 ถึงวันที่ 16 เดือน 7 ตามจันทรคติจีน และมีการทอดกฐินที่มีหลักเกณฑ์เหมือนทางเถรวาท ตามประวัติแล้วมหายานในต่างประเทศไม่พบประเพณีทอดกฐินพบเพียงมหายานในไทยเท่านั้น เพื่อเป็นการอนุวัติในแบบประเพณีนิยม โดยภาษาเวียดนาม ซึ่งมักจะเป็นการถวายเจ้าอาวาสโดยมาก ยังไม่พบการถวายลูกวัดแต่อย่างใด โดยคำประกาศโดยเจ้าอาวาสวัดนั้นมีประโยคหนึ่งที่กล่าวโดยสุภาพในรูปแบบถ่อมตน ความว่า อาตมภาพเป็นพระเถรในหมู่สงฆ์นี้ก็จริงแต่มีสติปัญญาน้อย ไม่ควรครองผ้านี้ จึงนิมนต์ท่านทั้ง 2 ช่วยพิจารณาผ้ากฐินนี้ให้ด้วยแล และพระคู่สวดทั้งสวดได้กล่าวยกย่องเจ้าอาวาสแห่งตนว่า ผ้านี้สมควรแก่ท่านเจ้าอาวาสวัดนี้ เหตุด้วยท่าน เป็นผู้มั่งมีสติปัญญาพร้อม มีคุณธรรมอันบริบูรณ์ จึงเห็นสมควรครองผ้ากฐินนี้ นอกจากพิธีกรรมข้างต้นที่มีการอนุวัติแล้ว มนต์พิธีต่าง ๆ ได้มีการปรับเปลี่ยนตามพิธีกรรมเช่นกัน

มนต์พิธีในฉบับมหายานมีทั้งหมด 5 ตอน (องสังฆรักษ์ชวน เทวทัน และคณะ, 2560) คือ

1. บทถวายพระสุคนธชาติ หรือเครื่องหอม คือ รูป เป็นต้น

2. บทสรรเสริญพระพุทธคุณ หรือพระรัตนตรัย
3. พระสูตรต่าง ๆ เช่น สุขาวดีวุฒสุตร สัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นต้น และต่อด้วยปรัชญาปารมิตาหทัยสูตร
4. บทพหุกรรมพระรัตนตรัย
5. บทให้พรและแผ่เมตตา

ทำนองของมนต์พิธี มี ๓ ทำนอง ต่าง คือ การสวดแบบมีทำนองที่ตายตัว เหล คือ การสวดแบบมีทำนองที่ไม่ตายตัว และแบบสาธยาย คือ การสวดมนต์แบบปกติ ทำนองของอนัมนิกายเป็นทำนองแบบดนตรีไทยประยุกต์ มักมีทำนองเพลงไทยสอดแทรกจนสามารถสังเกตได้ เช่น การเลอ มีการนำเพลงไทยเดิมมาใช้เป็นทำนอง เช่น ลาวเสียงเทียน ลาวดวงเดือน และมีการนำเพลงลูกทุ่งมาใช้เป็นทำนอง เช่น โลกของผึ้งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ และแอบฝัน ของเอกพจน์ วงศ์นาค ด้วย

4. คัมภีร์

คัมภีร์ของคณะสงฆ์อนัมนิกายในอดีตเป็นคัมภีร์พระสูตรของพระพุทธศาสนาหายานที่สำคัญหลายคัมภีร์ เช่น พระสุรางคมธารณสูตร สุขาวดีวุฒสุตร สัทธรรมปุณฑริกสูตร และพระสูตรอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งในอดีตใช้อักษรจีน และอ่านออกเสียงเป็นเวียดนาม แต่ปัจจุบันได้มีการอนุวัติ ปรับเปลี่ยนโดยใช้อักษรจีน และเขียนคำอ่านภาษาไทยเวียดนามอักษรไทยไว้ด้านข้าง หรือเป็นภาษาเวียดนามอักษรไทยทั้งหมด เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรที่เป็นชาวไทยสามารถอ่านได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ภาษาเวียดนามบางคำที่คณะสงฆ์อนัมนิกายยังใช้สวดอยู่ เช่น จำนวนนับ ทางเวียดนามได้มีการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยเปลี่ยนจากภาษาดั้งเดิม คือ จือญอ (□ □) เป็น จือโนม (chữ Nôm) (Wikipedia, 2565) เช่น

อักษรจีน	คำอ่านภาษาเวียดนามอักษรไทย	ภาษาเวียดนามปัจจุบัน จือโนม (chữ Nôm)
□	ยี่ก	Một
□	หยี่	hai
□	ตาม	số ba
□	สี่ต่อ	bốn
□	หุง	số năm
□	หลุก	sáu
□	เท็ก	bảy

ตารางที่ 3 แสดงภาษาจีน คำอ่านภาษาไทย(เสียงเวียดนามโบราณ) และจือโนม (chữ Nôm)

ดังนั้น คณะสงฆ์อนัมนิกายนอกจากเป็นคณะสงฆ์ที่มีต้นกำเนิดจากเวียดนามเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว คณะสงฆ์อนัมนิกายยังเป็นคณะสงฆ์ที่รักษาขนบธรรมเนียมภาษาแบบดั้งเดิมของเวียดนามไว้ได้อีกด้วย

ซึ่งเป็นที่น่ายินดียิ่ง เนื่องจากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาทางการสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้นิมนต์คณะสงฆ์ อนัมนิกาย และเชิญลูกหลานคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ให้เดินทางไปยังประเทศเวียดนามเพื่อไปเป็นเกียรติ และชื่นชมเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถอนุรักษ์ศิลปะ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของเวียดนามไว้ได้เป็นอย่างดี

สรุป

คณะสงฆ์อนัมนิกาย เป็นชื่อเรียกคณะสงฆ์ที่เดินทางจากประเทศเวียดนามเข้ามาเผยแผ่ พระพุทธศาสนาหายานในประเทศไทย ในสมัยกรุงธนบุรี โดยมีการนำวัฒนธรรมหายานของพระสงฆ์ใน ประเทศเวียดนาม ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ การฉันทาอาหารเจ การครองผ้า พิธีกรรม คัมภีร์ ตลอดจนภาษา เข้ามาสู่ประเทศไทย แต่เนื่องจากคณะสงฆ์อนัมนิกายได้เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาหายาน ในดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท ข้อวัตรปฏิบัติที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่นำเข้ามาด้วยทำให้ พุทธศาสนิกชนชาวไทยไม่คุ้นชินนัก ผนวกกับพระบรมราชศรัทธาของพระมหากษัตริย์ไทยที่ให้การอุปถัมภ์ และสาเหตุสำคัญต่าง ๆ จึงทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของอนัมนิกายต้องมีการอนุวัติปรับเปลี่ยน เพื่อให้เข้ากับ พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย หลายประการ เช่น การให้ศีลก่อนทำพิธีกรรมต่าง ๆ มีพิธีกรานกฐิน ทอดผ้าป่า สดับปกรณ์ ตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมดั้งเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานที่ เช่น พิธีกึ่งเด็ก หลวง และ พิธีทิ้งกระจาดหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่จะมีการอนุวัติ ปรับเปลี่ยน ต่อไปอีก และการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน จึงมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่ อนัมนิกายจะมีการอนุวัติ ต่อไปเพื่อให้สามารถดำรงความเป็นอนัมนิกาย และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงความต้องการของ พุทธศาสนิกชนได้ตรงกับความต้องการได้ เพราะพระพุทธศาสนาหายานมีแนวคิดหลักคือ มหายานเพื่อ มหาชน

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ร่วมกับคณะศิษยานุศิษย์. (2544). *ที่ระลึกงานทำบุญอายุครบ 73 ปี และสมโภชสังฆาภิบาล พุทธศ. พระมหาคณานัมนิธรรมปัญญาวิวัตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย. (2537). *อนุสรณ์แด่พระคณานัมนิธรรมสมาธิวัตร (ยากเหมิงมหาเถระ) เจ้าอาวาสวัดมงคลสมัคคม เจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายกิตติมศักดิ์*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- พระคณศักดิ์ ชันธวิชัย. (2541). *มนต์เทศกาลกีนเจอนัมนิกาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคณานัมนิสมณาจารย์ (โผเรียน เป้า). (2535). *ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ที่ พระคณานัมนิสมณาจารย์ (โผเรียน เป้า)*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- พระสหพน เพ็ญรัตน์ ดร.และคณะ. (2558). *วัดอุภัยภาติการาม (ชำปอกง)*. ฉะเชิงเทรา: เดอะ โมเดอร์น ชิสเต็ม ออฟเซท.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. (2533). *ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). *ประวัติพระพุทธศาสนา (History of Buddhism) ฉบับปรับปรุง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัดอุภัยราชบำรุง. (2543). *อุภัยฉลอง 2543*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- วิชญ์ จันทนะ. (2563). ชาวบ้านหนองกุดแคน ตำบลพระกลางทุ่ง จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*, 10 ตุลาคม.
- เศรษฐพงษ์ จงสงวน. (2557). *ที่ระลึกงานพิธีผูกพัทธสีมา ฝังลูกนิมิตอุโบสถ วัดมิ่งกรบุปผาราม (เล่งฮ้วย)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นน้ำ.
- สุพรรณิ ประสงค์. (20 สิงหาคม 2556). *พระพุทธศาสนามหายานในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562, จาก <http://www.meeboard.com/view.asp?user=watomnoi&groupid=9&rid=282&qid=49>.
- องไขว้กาสิริชัย เหว่คัน. (2560). *หนังสือมนต์พิธีวัดอุภัยภาติการาม (ข้าบอง)*. ฉะเชิงเทรา: อัดเอกสาร.
- องปลัดธรรมปัญญาธิวัตร (ธีระยุทธ เกียนคาย). (2563). เลขานุการเจ้าคณะใหญ่หน่อน้มนิกาย, เจ้าอาวาสวัดอุภัยภาติการาม (ข้าบอง). *สัมภาษณ์*, 9 ตุลาคม.
- องสรภณมธุรส (บ่าวเอ็ง). (2502). *บรรพชาอุปสมบทวิธีฝ่ายอนัม; แปลเป็นภาษาไทยโดย เสถียร โพธิ์น้ทน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สทวิทยพณิขย์.
- องสังฆรักษ์จักรพันธ์ เกียนเหว่. เลขานุการรองเจ้าคณะใหญ่หน่อน้มนิกาย. *สัมภาษณ์*, 10 กันยายน.
- องสังฆรักษ์ชวน เหว่ทัน และคณะ. (2560). *หนังสือมนต์พิธีอนัมนิกายในการเจริญพระพุทธมนต์*. ฉะเชิงเทรา: อัดเอกสาร.
- Wikipedia. (14 มกราคม 2565). *เทศกาลกีนเจ*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%88>.
- Wikipedia. (15 กุมภาพันธ์ 2565). *ภาษาเวียดนาม*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%88>.